

The Effects of Non-Tariff Barriers on International Trade and Sustainable Development Goals

Zahra Shakibi¹ Faysal Ameri^{*2}

1. Ph.D. in International Law, Faculty of Law & Political Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

Email: z_shakibi@yahoo.com

2. Associate Professor, Department of International Law, Faculty of Law & Political Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

*. **Corresponding Author:** Email: faysalameri51@gmail.com

ABSTRACT

One of the most important factors that negatively affects trade liberalization in the international arena is the non-tariff barriers that are often imposed by developed countries based on political, economic, social and environmental necessities. These barriers have violated trade freedom and challenged the economic development of countries, negatively affected the achievement of sustainable development goals, and created various problems for developing countries. In this paper, in order to investigate the impact of non-tariff barriers on international trade and sustainable development goals, after a preliminary explanation of the concepts, the role of non-tariff barriers in international trade and their impact on access to international markets, their role in

S.D.I.L.
The SD Institute of Law
Research & Study

Publisher:
Shahr-e- Danesh
Research And Study
Institute of Law

Article Type:
Original Research

DOI:
10.48300/JLR.2021.291819.1684

Received:
30 July 2021

Accepted:
28 September 2021

Published:
22 August 2022

Copyright & Creative Commons:

© The Author(s). 2021 Open Access. This article is licensed under a Creative Commons Attribution Non-Commercial License 4.0, which permits use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited. To view a copy of this licence, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>.

economic development, and the reciprocal impact of non-tariff barriers and sustainable development goals are addressed. Finally, it is concluded that cooperation and coherence in national and international policies will create positive interactions between these barriers and the issue of sustainable development, and eliminate the limiting effects of non-tariff barriers to trade.

Keywords: Non-Tariff Barriers, Sustainable Development Goals, International Trade, Environment, National Policies, International Policies.

Excerpted from the dissertation entitled "The role of the principle of sustainable development in the interpretation and implementation of WTO law", Allameh Tabataba'i University, Faculty of Law and Political Science.

Funding: The author(s) received no financial support (funding, grants, and sponsorship) for the research, authorship, and/or publication of this article.

Acknowledgements: The authors would like to thank Dr. Seyed Ghasem Zamani for their cooperation in preparing and writing this research.

Author contributions:

Zahra Shakibi: Conceptualization, Software, Formal analysis, Investigation, Resources, Data Curation, Writing - Original Draft, Writing - Review & Editing, Project administration.

Dr. Faysal Ameri: Conceptualization, Methodology, Validation, Formal analysis, Investigation, Resources, Data Curation, Writing - Review & Editing Supervision, Project administration.

Competing interests: The authors declare that they have no competing interests.

Citation:

Shakibi, Zahra & Faysal Ameri. "The Effects of Non-Tariff Barriers on International Trade and Sustainable Development Goals" *Journal of Legal Research* 21, no. 50 (August 22, 2022): 39-68.

E x t e n d e d A b s t r a c t

One of the most significant principles of world trade organization is trade liberalization which encourages economic development as many of the essential prerequisites for achieving sustainable development such as social welfare, poverty reduction, etc. are possible through trade liberalization.

One of most important factors that has negative impact on trade liberalization at international level are actions and non-tariff obstacles in world trades which are usually enforced by certain countries based on politico-economic and socio-environmental requirements. These obstacles have negative impacts such as inefficient trade mechanisms and dysfunction in trade relations between countries. Although the world trade organization has no concise definition on non-tariff obstacles but in many of its instances it has devised regulations.

Based on article 11GAAT, "... neither of the committed parties should enforce or protect limitations other than the tariff, customs and taxes or other costs including through shares, export and import permits or through other measures regarding the entry of any type of products from the lands of the other or committed parties or export sales of no product that is aimed at either of the committed territory."

Following the adoption of document, entitled "Changing our world: the 2030 agenda for sustainable development" and global commitment for achieving development, the significance of sustainable development at international level was realized even more.

This article deals with the effects of non-tariff obstacles on international trades and the relationship between the sustainable development goals and internal policies within the frame works of non-tariff obstacles.

Some of the member states of the world trade organization by enforcing non-tariff obstacles follow some of the legitimate and legal goals such as health, hygiene and safety of all members of the society and environment protection.

On the other side, these enforcements may contradict trade liberalization and such limitations would leave a heavy blow on the trade liberalization at international level. Since health protection and safety of the society and individuals is considered a legitimate goal, enforcing such technical rules and regulations are not fully objected within the laws of the world trade organization and regional trade agreements; however, if these regulations are not clearly enforced it would lead to trade obstacles against countries' trade relations.

That is why, the world trade organization deals with these issues carefully. It appears that enforcing non-tariff obstacles on trade at international levels would leave negative impacts and therefore, it would yield negative effect on the prices and access to food products. Hence, it is highly imperative and

important within international trade communities to plan a relationship between non-tariff obstacles and the goals of sustainable development without resulting any contradiction over social and environmental developments and economic growth and even if any contradictions arise, they would be very little.

In order to provide balance and collation between sustainable socio-economic as well and environmental dimensions it would require detailed study on the impacts of present decision makings and policies on future generations, the enforcement of laws and policies. The concept of sustainable development reiterates on this undeniable reality that every consideration regarding ecology could and should be included within every scope of economic activities.

There is a direct relationship between goals of the sustainable development and health measures, plant health and technical obstacles against trade as non-tariff obstacles which some countries enforce as their solutions as part of achieving sustainable development goals.

Political integrity at national level refers to a coordinated and converged approach towards an especial political issue in a country, for instance at ministerial level or other policy making and executive institutions. If it were for non-tariff obstacles to be implemented as an effective policy for achieving sustainable development goals, coordination between ministries and policymaking and executive institutions would have been highly essential. Effective and integrated planning and implementation in policies at national level are highly significant and are regarded as a prerequisite for an effective collaboration at global level.

From legal standpoint international convergence on non-tariff obstacles could lead to price cuts and rise in trade volumes. One method for reaching this convergence is to create a coordinated definition and on such measures at international level in order to achieve joint objectives. It is noteworthy to mention, even though international cooperation in coordinating standards have considerable benefits, however, extra attention should be paid to the developing and less developed countries when formulating international standards and treaties.

تأثیر موانع غیر تعرفه‌ای بر تجارت بین‌الملل و اهداف توسعه پایدار

زهرا شکیبی^۱ فیصل عامری^{۲*}

۱. دکتری حقوق بین‌الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.

Email: z_shakibi@yahoo.com

۲. دانشیار، گروه حقوق بین‌الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.

* نویسنده مسئول: Email: faysalameri51@gmail.com

چکیده:

یکی از مهم‌ترین عواملی که در عرصه بین‌المللی بر تجارت آزاد تأثیر منفی می‌گذارد، موانع غیر تعرفه‌ای است که اغلب بر اساس ضرورت‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی توسط کشورهای توسعه‌یافته اعمال می‌شوند. این موانع موجب نقض آزادی تجارت و چالش در توسعه اقتصادی کشورها شده، بر دستیابی به اهداف توسعه پایدار تأثیر منفی گذاشته و مشکلات گوناگونی برای کشورهای در حال توسعه به وجود آورده است. در این نوشتار به منظور بررسی تأثیر موانع غیر تعرفه‌ای بر تجارت بین‌الملل و اهداف توسعه پایدار، پس از بیان مقدماتی در تبیین این مفاهیم، به بررسی نقش این موانع در تجارت بین‌الملل، نقش آنها در توسعه اقتصادی و تأثیر متقابل موانع غیرتعاملی و اهداف توسعه پایدار پرداخته شده است. در نهایت به این نتیجه رسیده که

کپی‌رایت و مجوز دسترسی آزاد:

کپی‌رایت مقاله در مجله پژوهش‌های حقوقی نزد نویسنده (ها) حفظ می‌شود. کلیه مقالاتی که در مجله پژوهش‌های حقوقی منتشر می‌شوند با دسترسی آزاد هستند. مقالات تحت شرایط مجوز 4.0 Creative Commons Attribution Non-Commercial License منتشر می‌شوند که اجازه استفاده، توزیع و تولید مثل در هر رسانه‌ای را می‌دهد، به شرط آنکه به مقاله استناد شود. جهت اطلاعات بیشتر می‌توانید به صفحه سیاست‌های دسترسی آزاد نشریه مراجعه کنید.

پژوهش‌ده حقوق

نوع مقاله:

پژوهشی

DOI:

10.48300/JLR.2021.291819.1684

تاریخ دریافت:

۸ مرداد ۱۴۰۰

تاریخ پذیرش:

۶ مهر ۱۴۰۰

تاریخ انتشار:

۳۱ مرداد ۱۴۰۱

همکاری و ایجاد انسجام در سیاست‌های ملی و بین‌المللی موجب ایجاد آثار مثبت متقابل بین این موانع و مقوله توسعه پایدار، و از بین رفتن آثار محدودکننده موانع غیر تعرفه‌ای بر تجارت می‌شود.

کلیدواژه‌ها:

موانع غیر تعرفه‌ای، اهداف توسعه پایدار، تجارت بین‌الملل، محیط‌زیست، سیاست‌های ملی، سیاست‌های بین‌المللی.

برگرفته از رساله با عنوان «نقش اصل توسعه پایدار در تفسیر و اجرای حقوق سازمان جهانی تجارت»، دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی.

حامی مالی:

این مقاله هیچ حامی مالی ندارد.

سپاسگزاری و قدردانی:

بدین وسیله از استاد گرانقدر، جناب آقای دکتر سید قاسم زمانی، بابت همکاری در تهیه و نگارش این پژوهش سپاسگزاری می‌شود.

مشارکت نویسندگان:

زهرا شکیبی: مفهوم‌سازی، استفاده از نرم‌افزار، تحلیل، تحقیق و بررسی، منابع، نظارت بر داده‌ها، نوشتن - پیش‌نویس اصلی، نوشتن - بررسی و ویرایش، مدیریت پروژه.

دکتر فیصل عامری: مفهوم‌سازی، روش‌شناسی، اعتبار‌سنجی، تحلیل، نظارت بر داده‌ها، نوشتن - بررسی و ویرایش، نظارت، مدیریت پروژه.

تعارض منافع:

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

استناددهی:

شکیبی، زهرا و فیصل عامری. «تأثیر موانع غیر تعرفه‌ای بر تجارت بین‌الملل و اهداف توسعه پایدار». مجله پژوهش‌های حقوقی ۲۱، ش. ۵۰ (۳۱ مرداد ۱۴۰۱): ۳۹-۶۸.

مقدمه

یکی از مهم‌ترین اصول سازمان جهانی تجارت، «آزادسازی تجارت» است.^۱ آزادسازی تجاری به‌طور ساده عبارت از حذف (کاهش) موانع تجاری در تجارت بین‌الملل است. موانع تجاری در صحنه تجارت جهانی انواع متنوعی دارد. عمده‌ترین این موانع تعرفه‌ها و یارانه‌های تجاری هستند که در سطح وسیع در مبادلات بین‌المللی به‌کار می‌روند. تعرفه‌ها بر روی کالاهای وارداتی وضع می‌شوند تا قیمت داخلی کالای وارداتی در کشور واردکننده گران شود و به‌این ترتیب از صنایع داخلی حمایت شود. اما سایر موانع تجاری که حسب مورد از آنها استفاده می‌شود و از توجیه منطقی و اقتصادی برخوردارند موانع غیرتعرفه‌ای^۲ هستند.^۳

در حال حاضر یکی از مهم‌ترین عواملی که در عرصه بین‌المللی، بر تجارت آزاد و دستیابی به پیش‌نیازهای ضروری توسعه پایدار، تأثیر منفی می‌گذارد، اقدامات و موانع غیرتعرفه‌ای در تجارت بین‌الملل است که اغلب بر اساس ضرورت‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی توسط برخی از کشورها اعمال می‌شوند. موانع غیرتعرفه‌ای به طیف وسیعی از اقدامات، سیاست‌ها و مقررات، به‌جز تعرفه، که برای حمایت از صنایع داخلی صورت می‌گیرد اطلاق می‌شود.^۴ این موانع در مقایسه با تعرفه‌ها شفافیت کمتری دارد و دارای آثار سوئی همچون ناکارایی سازکار تجاری و مختل کردن روابط تجاری میان کشورهاست.^۵

در چهارچوب سازمان جهانی تجارت، آزادسازی تجاری و دسترسی به بازار از طریق رفع تدریجی موانع غیرتعرفه‌ای و تبدیل آن به تعرفه‌ها، تثبیت سقف تعرفه‌ها و تعهد به کاهش تدریجی سطح تعرفه‌ها صورت می‌گیرد.^۶ اگرچه سازمان جهانی تجارت تعریف جامعی در مورد موانع غیرتعرفه‌ای ارائه ن داده است، اما در مورد اکثر موانع غیرتعرفه‌ای این سازمان مقرراتی دارد. مطابق ماده ۱۱ گات، «هیچ طرف متعاهدی نباید هیچ محدودیتی غیر از حقوق و عوارض، مالیات‌ها یا دیگر هزینه‌ها را اعم از اینکه از طریق سهمیه‌ها، مجوزهای صادراتی و وارداتی یا از طریق دیگر اقدامات به اجرا گذاشته شوند، در مورد ورود هر محصولی از سرزمین هر طرف متعاهد دیگر یا صدور یا فروش صادراتی هیچ

1. "Agreement Establishing The World Trade Organization", WTO, 14th February 2020, www.wto.org/english/docs_e/legal_e/04-wto.pdf

"... Being desirous of contributing to these objectives by entering into reciprocal and mutually advantageous arrangements directed to the substantial reduction of tariffs and other barriers to trade and to the elimination of discriminatory treatment in international trade relations ..."

2. Non-Tariff Barriers (NTBs)

۳. بهنام سالم و نفیسه یوسف‌پور، «بررسی آزادسازی تجاری در کشورهای در حال توسعه»، مجله اقتصادی - ماهنامه بررسی مسائل اقتصادی و سیاست‌های اقتصادی، (۱۳۹۱)، ۹۴.

۴. اسفندیار امیدبخش و دیگران، سازمان جهانی تجارت، ساختار، قواعد و موافقتنامه‌ها/تهران: موسسه انتشارات مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۸۵، ۱۰۵.

۵. رضا توکلی، «تبیین و بررسی موانع غیرتعرفه‌ای تجاری و قواعد حاکم بر آن در تجارت جهانی» (پایان‌نامه کارشناسی ارشد، مازندران: دانشگاه علامه محدث نوری، دانشکده اقتصاد و علوم اداری، ۱۳۹۶)، ۴۲.

۶. محمدتقی رضایی، نظام حقوقی سازمان جهانی تجارت (تهران: انتشارات میزان، ۱۳۹۴)، ۹۸.

محصولی که مقصد آن سرزمین هر طرف متعهد دیگر باشد وضع یا حفظ کند.^۷ بر اساس گزارش بانک جهانی نیز، علت بسیاری از موفقیت‌ها در خصوص رشد و توسعه اقتصادی در دهه‌های اخیر، تجارت و فعالیت‌های تجاری در قالب آزادسازی تجارت بوده است. آزادسازی تجارت در عرصه بین‌الملل، از طریق کاهش تعرفه‌ها و حذف سایر موانع غیر تعرفه‌ای صورت گرفته و موجب رشد تجارت، بالا رفتن ظرفیت‌های ایجاد درآمد، شکل‌گیری رقابت میان کالاها از لحاظ کیفیت و قیمت، افزایش امنیت غذایی برای تمامی افراد جامعه و مصرف‌کنندگان و به‌طور کلی تأثیر مثبت بر رفاه جامعه و کاهش فقر شده است.^۸ این موارد از پیش‌نیازهای ضروری برای رسیدن به توسعه پایدار می‌باشند.^۹

آغاز قرن بیست‌ویکم نقطه عطفی در اعلام تعهد جهانی برای دستیابی به توسعه بود. اعلامیه هزاره در سال ۲۰۰۰، مبتنی بر اهداف هشت‌گانه اصلی در زمینه ریشه‌کنی فقر و گرسنگی، دست یافتن به آموزش ابتدایی، برابری جنسیتی و توانمندسازی زنان، کاهش مرگ و میر کودکان و بهبود سلامت مادران، مبارزه با ایدز و مالاریا، تضمین پایداری محیط‌زیست و گسترش مشارکت جهانی برای توسعه تصویب گردید و در این راستا اهداف مذکور بایستی تا سال ۲۰۱۵ برآورده می‌شد. در این میان مقرر شد دستور کار توسعه برای بعد از سال ۲۰۱۵ زیر نظر مجمع عمومی سازمان طی فرایندی مورد تدوین قرار گیرد. دستور کار توسعه دوحه برای بعد از سال ۲۰۱۵ زیر نظر مجمع عمومی سازمان ملل تدوین شد. سند نهایی اجلاس سران در مورد توسعه پایدار که در سال ۲۰۱۲ در ریو برگزار شد نیز صراحتاً خواستار تدوین اهداف توسعه پایدار بود. مباحث نهایی مربوط به تدوین متن سند دستور کار توسعه برای بعد از سال ۲۰۱۵ در قالب مذاکره یک گروه کاری برگزار شد که نهایتاً سند «متحول کردن دنیای ما: دستور کار ۲۰۳۰ برای توسعه پایدار» به تصویب سازمان ملل متحد رسید.^{۱۰} با توجه به اهمیت اهداف توسعه پایدار، این مقاله به دنبال پاسخ به این سؤال است که آیا موانع غیر تعرفه‌ای بر تجارت بین‌المللی و تحقق اهداف توسعه پایدار تأثیرگذار است؟ این موانع در

۷. مریم مجردنشتودی، میرهادی سیدی و زهرا عباسی، شناسایی موانع غیر تعرفه‌ای متناقض با الزامات WTO در سیاست تجاری ایران و پیشنهاد تبدیل آنها به تعرفه معادل (تهران: موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۹۰)، ۱۶.

8. World Bank, *Global Economic Prospects 2004: Realizing the Development Promise of the Doha Agenda* (Washington DC: World Bank, 2004), 38-39, <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/14782> License: CC BY 3.0 IGO.

9. Qian-Qian Liu, Man Yu, Xiao-Lin Wang, "Poverty reduction within the framework of SDGs and Post-2015 Development Agenda", *Advances in Climate Chang Research* 6(2015): 67-73.

۱۰. «... آزادسازی تجارت می‌تواند با افزایش و بهبود تولیدات کشاورزی، باعث افزایش تنوع محصولات غذایی شده و امکان دسترسی به غذا را تسهیل نماید. آزادسازی تجاری همچنین با ایجاد تنوع در عرضه محصولات غذایی، نوسانات قیمت را در این دسته از کالاها به‌شدت کاهش می‌دهد.»

۱۰. علیرضا توتونچیان، از اهداف توسعه هزاره تا اهداف توسعه پایدار «تهران: مرکز آموزش و پژوهش‌های بین‌المللی، انتشارات وزارت امور خارجه، ۱۳۹۵»، ۵.

توسعه اقتصادی کشورها چه نقشی دارند؟ همچنین، ارتباط میان اهداف توسعه پایدار و سیاست‌های داخلی شکل گرفته در قالب موانع غیرتعرفه‌ای و تأثیر این موانع بر جریان و ظرفیت‌های تجاری برخی کشورها یکی دیگر از موضوعات مورد بررسی در این مقاله می‌باشد. از طرفی اعمال موانع غیرتعرفه‌ای گاهی موجب اثر منفی بر اهداف توسعه پایدار خصوصاً در کشورهای در حال توسعه و آزادسازی تجارت می‌گردد، که این موضوع نیز مورد تحلیل واقع شده است. در پایان نیز، راهکارهایی برای اطمینان از وجود حداقل توازن میان توسعه اجتماعی و زیست‌محیطی، از یک سو و رشد تجارت و توسعه اقتصادی، از سوی دیگر پیشنهاد می‌شود.

۱- موانع غیرتعرفه‌ای در تجارت بین‌الملل و تأثیر آنها بر شرایط دسترسی به بازارهای بین‌المللی

با توجه به اینکه موانع غیرتعرفه‌ای نقش مهم و تأثیرگذاری در شرایط دسترسی به بازار و هزینه‌ها، هم در عرصه تجارت بین‌الملل و هم در سطح ملی و هم برای رسیدن به توسعه پایدار دارند، بنابراین به بررسی ماهیت این موانع در تجارت بین‌الملل می‌پردازیم.

موانع غیرتعرفه‌ای، طیف وسیعی از اقدامات را دربرمی‌گیرند و می‌توان آنها را به دو دسته اصلی، موانع فنی و غیرفنی، تقسیم کرد. منظور از موانع غیرتعرفه‌ای فنی، اقدامات نظارتی داخلی است و شامل تمامی مقررات، ضوابط فنی و استانداردهایی است که مربوط به حصول اطمینان از واجد شرایط بودن کالاهای وارداتی می‌باشد. هدف از اعمال آنها، دستیابی کشور مورد نظر به اهداف مشروع و قانونی خود، نظیر حفظ سلامت، بهداشت و ایمنی تمام اقشار و آحاد جامعه و حفظ محیط‌زیست می‌باشد که رعایت آنها برای ورود کالاها اجباری بوده و در زمره موانع فنی فرا راه تجارت قرار می‌گیرند.^{۱۱} از طرفی دیگر ممکن است اعمال این قبیل اقدامات و قوانین داخلی کشورها، نظیر محدودیت‌های مقداری، برقراری سهمیه‌ها، نظام‌های صدور مجوز واردات، مقررات بهداشتی، ممنوعیت‌ها و غیره، برخلاف آزادسازی تجاری عمل کنند، به نحوی که در عمل موجب تغییر در حجم واردات یک کشور، تغییر در قیمت‌ها یا هر دوی آنها شده و با اعمال این گونه محدودیت‌ها ضربه مهلکی بر آزادسازی تجاری در عرصه بین‌الملل وارد نمایند.

در مطالعه‌ای که در مرکز تجارت بین‌الملل انجام شده است، موانع غیرتعرفه‌ای به‌عنوان دومین عامل بازدارنده صادرکنندگان در جهان شناخته شده است. علت اصرار سازمان جهانی تجارت بر حذف بسیاری از انواع موانع غیرتعرفه‌ای، آثار متعدد زیان‌بار آنها بر تجارت بین‌الملل می‌باشد.^{۱۲} اما به دلیل اینکه محافظت از سلامتی و ایمنی جامعه و مردم نیز، هدف مشروعی به‌شمار می‌رود، وضع و اعمال این قبیل مقررات و ضوابط فنی، در قوانین حاکم بر سازمان جهانی تجارت و موافقت‌نامه‌های

۱۱. غلامعلی فرجادی و محمدرضا لعلی، «تأثیر واردات کالاهای سرمایه‌ای و واسطه‌ای بر رشد اقتصادی ایران (۷۳-»

۱۳۴۰)»، پژوهشنامه بازرگانی، اقتصادی ایران ۴(۱۳۷۶)، ۳۷.

۱۲. عباسی و دیگران، پیشین، ۲۸.

تجاری منطقه‌ای به‌طور کامل منع نشده است؛^{۱۳} اما چنانچه وضع این مقررات، تابع قوانین و انضباط مشخصی نباشد، می‌تواند به موانع تجاری مهمی بر سر راه تجارت بین کشورها تبدیل شود؛ زیرا در عمل، منجر به افزایش قیمت‌ها، طولانی‌تر شدن زمان دسترسی افراد به محصولات ضروری و مورد نیاز، تأثیرات منفی بر توان مالی آنها و امکان عدم دسترسی به منابع غذایی گردد.^{۱۴}

از این‌رو، در سازمان جهانی تجارت نیز به این موضوع توجه زیادی شده است و با تصویب دو موافقت‌نامه «موانع فنی فرا راه تجارت» و «اقدامات بهداشتی و بهداشت نباتی»، شرایط حاکم بر تمامی مقررات و استانداردهای فنی مربوط به دو حوزه کشاورزی و صنعت بیان شده است. به‌رغم تمامی تلاش‌های صورت‌گرفته برای جلوگیری از ایجاد موانع غیر لازم بر سر راه تجارت، از طریق به‌کارگیری مقررات فنی و استانداردهای اجباری توسط کشورها و رعایت ضوابط دو موافقت‌نامه مذکور، باید به این نکته اذعان کرد که در حال حاضر، استفاده از این قبیل مقررات فنی کم و بیش در بسیاری از کشورها به‌کار می‌رود و نقش مهمی در ترکیب و جهت‌دهی الگوی تجارت خارجی آنها دارد. یکی از اقدامات شایع و پرکاربرد به‌منظور تأمین حمایت‌های لازم در بخش کشاورزی، به‌عنوان صنعتی کلیدی و مهم برای کشورهای در حال توسعه که بیشتر درآمد این کشورها از این صنعت تأمین می‌شود، اعمال مقررات فنی سخت‌گیرانه جهت واردات محصولات توسط آنها می‌باشد.

در مقابل، موانع غیر تعرفه‌ای غیر فنی قرار می‌گیرند که اغلب از آنها به‌عنوان موانع و اقدامات غیر تعرفه‌ای یاد می‌شود. این موانع به هرگونه محدودیت، مانع بازدارنده و تحدیدکننده تجارت خارجی اطلاق می‌شود که در زمره تعرفه‌ها و از نوع موانع فنی و اعمال استانداردها و مقررات فنی نبوده و در طبقه‌بندی مربوط به موانع فنی نمی‌گنجد. از این‌رو، حوزه اقدامات و موانع غیر فنی فرا راه تجارت، بسیار گسترده و در عین حال، سیال است و طیف وسیعی از موانع محسوس و نامحسوس و آشکار و پنهان را شامل می‌شود که به‌طور مستقیم با هدف تأثیر بر میزان و قیمت کالاهای مبادله شده صورت می‌گیرد و آثار اقتصادی بر جای می‌گذارند.^{۱۵} بنابراین، تعیین فهرست کامل و جامع از موانع و اقدامات غیر تعرفه‌ای، میسر نبوده و می‌تواند از کشوری به کشور دیگر متفاوت باشد. به این جهت «گروه پشتیبانی»^{۱۶} بیش از ۱۷۰ مانع غیر تعرفه‌ای، مربوط به واردات محصولات را در پانزده طبقه‌بندی عنوان کرده است که در جدول شماره (۱) قابل مشاهده است.^{۱۷}

۱۳. امیدبخش و دیگران، پیشین، ۲۸۱-۳۰۵.

14. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), *Non-Tariff Measures: Evidence from Selected Developing Countries and Future Research Agenda*. (New York and Geneva: United Nations Publication, 2010), 16.

15. Ibid, 95-101.

16. Multi-Agency Support Team (MAST): Group, M. (2010, March 29). UNITED NATIONS Conference of Trade and Development. Retrieved from <https://unctad.org/en/Pages/DITC/Trade-Analysis/Non-Tariff-Measures/MAST-Group-on-NTMs.aspx> (2020.2.17).

17. UNCTAD, *Trading into Sustainable Development: Trade, Market Access, and the Sustainable Development Goals*, (Geneva: United Nations Publication, 2016), 42.

جدول شماره ۱: موانع غیرتعرفه‌ای مربوط به واردات، در ۱۵ طبقه‌بندی اصلی

موانع غیرفنی	موانع فنی
(د) تدابیر احتمالی در حمایت از تجارت؛ (هـ) اقدامات غیرخودکار مرتبط با صدور مجوز ورود، تعرفه‌ها، ممنوعیت و کنترل کمیّت و محدودیت‌های مقداری؛ (و) اقدامات مربوط به کنترل قیمت‌ها از قبیل مالیات و هزینه‌های اضافه؛ (ز) موانع مالی؛ (ح) موانع مؤثر بر رقابت؛ (ط) سرمایه‌گذاری تجاری؛ (ی) محدودیت‌های توزیع؛ (ک) محدودیت خدمات پس از فروش؛ (ل) یارانه‌ها؛ (م) محدودیت‌های مربوط به خریدهای دولتی؛ (ن) حقوق مالکیت معنوی؛ (ذ) مقررات مبدأ.	الف) اقدامات بهداشتی و بهداشت نباتی؛ ب) موانع فنی فرا راه تجارت؛ ج) بازرسی قبل از حمل و سایر تشریفات.

بنابراین، صدور مجوز ورود، سهمیه‌بندی، کنترل کمیّت و محدودیت‌های مقداری در زمره اقدامات و موانع غیرفنی غیرتعرفه‌ای تجارت محسوب و اتخاذ این قبیل موانع در شرایط عادی و به‌موجب ماده ۱۱ گات ۱۸ (۱۹۹۴) منع شده است؛ زیرا این اقدامات منجر به بروز اختلالات تجاری فراوانی می‌شوند.^{۱۹}

به‌رغم اینکه موانع غیرتعرفه‌ای، شامل انواع و طیف وسیعی از اقدامات داخلی دولت‌ها در عرصه تجارت بین‌الملل است، اما بر اساس گزارش ارائه‌شده از طرف آنکتاد در سال ۲۰۱۶، امروزه موانع فنی که شامل اقدامات بهداشتی و بهداشت نباتی^{۲۰} و موانع فنی فرا راه تجارت^{۲۱} هستند، متداول‌ترین موانع غیرتعرفه‌ای مشاهده‌شده به‌عنوان مانعی جهت آزادسازی تجارت در عرصه تجارت جهانی

18. GATT.Article XI General Elimination of Quantitative Restrictions: "No prohibitions or restrictions other than duties, taxes or other charges, whether made effective through quotas, import or export licences or other measures, shall be instituted or maintained by any contracting party on the importation of any product of the territory of any other contracting party or on the exportation or sale for export of any product destined for the territory of any other contracting party..."

19. UNCTAD, "Trading into Sustainable Development: Trade, Market Access, and the Sustainable Development Goals". (Geneva: United Nations Publication, 2016), 42.

20. SPS (Sanitary and Phytosanitary Measures)

21. TBT (Technical Barriers to Trade)

مطرح شده‌اند.^{۲۲}

طبق موافقت‌نامه اقدامات بهداشتی و بهداشت نباتی، این قبیل تدابیر در مقایسه با سایر موانع غیرتعرفه‌ای در راستای محافظت از جان انسان‌ها، حیوانات و گیاهان در برابر آفات و بیماری‌ها یا حفاظت از سلامت و حیات انسان‌ها و جانوران در برابر مواد خطرناک و مضر موجود در مواد غذایی و نوشیدنی‌ها در کشورهای عضو سازمان جهانی تجارت، اندیشیده شده و مورد استفاده قرار می‌گیرد.^{۲۳}

۲- موانع غیر تعرفه‌ای و توسعه اقتصادی

اعمال موانع غیرتعرفه‌ای موجب تأثیرات منفی بر تجارت بسیاری از کشورهای در حال توسعه شده است، به نحوی که بر اساس گزارش سازمان همکاری اقتصادی و توسعه^{۲۴} در این خصوص، تجارت نوشیدنی‌های گرمسیری به شدت تحت تأثیر مارک‌گذاری، برچسب‌گذاری و بسته‌بندی هستند و نزدیک به ۴۶ درصد از شکایت‌های مربوط به موانع فنی تجارت در سطح بین‌المللی در رابطه با این محصولات است. بدیهی است که این‌گونه موانع غیرتعرفه‌ای در قالب اقدامات بهداشتی و بهداشت نباتی، به‌طور عمده بر قیمت‌ها و نیز در دسترس بودن یا نبودن محصولات غذایی کشاورزی تأثیر دارند. لذا این اقدامات تقریباً ۸۰ درصد از مبادلات تجاری محصولات کشاورزی در سراسر دنیا، یا به‌عبارتی، ۱۰ درصد از کل مبادلات تجاری دنیا را تحت تأثیر خود قرار می‌دهند.^{۲۵}

شایان ذکر است، در مقدمه موافقت‌نامه موانع فنی فرا راه تجارت، مقررات و استانداردهای فنی، از جمله الزامات مربوط به بسته‌بندی، علامت‌گذاری، برچسب‌زنی و رویه‌های ارزیابی مطابق با مقررات و استانداردهای فنی، الزامات اجباری و استانداردهایی هستند که در مورد مشخصات محصول یا فرایندها و روش‌های تولید یک محصول اعمال می‌شوند و باید به نحوی توسط دولت‌های عضو سازمان جهانی تجارت اجرا شوند که موانعی غیر لازم فرا راه تجارت بین‌المللی به وجود نیاورند.^{۲۶} در گذشته، شرایط دسترسی به بازارهای بین‌المللی از طریق هزینه‌های گمرکی یا همان تعرفه اعمال شده بر واردات کالا تعیین می‌شد. اما در سال‌های اخیر، کشورها با اعمال موافقت‌نامه‌های تجاری منطقه‌ای و دوجانبه، تعرفه‌ها را به‌نحوی که مورد توافق اعضا و یا طرفین موافقت‌نامه‌ها باشد، با هدف محدودکنندگی کمتر در عرصه تجارت بین‌الملل اعمال می‌کنند، به‌نحوی که در سال ۲۰۱۴، بین ۶۰ تا ۷۰ درصد از کل واردات محصولات کشاورزی و تولیدی در سراسر دنیا، به‌صورت معاف از مالیات و حقوق گمرکی صورت گرفته است.^{۲۷}

22. Ibid, 42.

23. WTO, "Agreement on Technical Barriers to Trade", Geneva: WTO Legal Texts, The Uruguay Round agreements, https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/17-tbt.pdf, 1994, 2.

24. Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD)

25. UNCTAD, Op.cit, 43.

26. WTO, "World Trade Report 2012; Trade and Public Policies: A Closer Look at Non-Tariff Measures in the 21st Century", WTO Documents, https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/world_trade_report12_e.pdf.

27. UNCTAD, Op.cit, 43.

در نمودار شماره یک نسبت اقدامات و موانع غیر تعرفه‌ای در بخش‌ها و گروه‌های درآمدی مختلف کشورها نشان داده شده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، موانع غیر تعرفه‌ای در مقایسه با تعرفه‌ها، مانع بسیار بزرگ‌تری برای صادرکنندگان به‌شمار می‌رود. این نسبت در صادرات محصولات کشاورزی در کشورهای کم‌درآمد، بیشترین درصد را به خود اختصاص داده است؛ یعنی نسبت ۲۲ درصدی که ۳ برابر میانگین تعرفه ۵ درصدی است که همان گروه از محصولات با آن مواجه هستند. همچنین، صادرات اقلام کشاورزی برای کشورهای با درآمد متوسط، در مقایسه با میانگین تعرفه ۷ درصدی همان گروه از محصولات، نسبتی تقریبی معادل ۲۱ درصد می‌باشد.^{۲۸}

بر اساس محاسبات و تخمین‌های برخی محققان در این زمینه، اگر میزان مالیات یا عوارضی که در موانع غیر تعرفه‌ای بر حسب قیمت کالا تعیین می‌شود، از ۱۰ درصد به ۵ درصد کاهش یابد، میزان فعالیت‌های تجاری در سراسر جهان، حدود ۲ تا ۳ درصد افزایش خواهد یافت.^{۲۹}

طبق این نمودار، مالیات یا عوارضی که صادرکننده بر حسب قیمت کالا با آن مواجه می‌شود و نیز تأثیر منفی موانع غیر تعرفه‌ای، یعنی کاهش دسترسی به بازار، به‌عنوان موانع غیر تعرفه‌ای، بیش از ۲ برابر تأثیر تعرفه‌ها است. این سوء تأثیر به‌طور خاص در بخش کشاورزی که از اهمیت بالایی برای کشورهای در حال توسعه برخوردار است، خودنمایی می‌کند.

نمودار شماره یک^{۳۰}

28. UNCTAD, “Non-Tariff Measures to Trade: Economic and Policy Issues”, (New York and Geneva: United Nations Publication, 2013), 3.

29. Bernard Hoekman and Alessandro Nicita, “Trade Policy, Trade Costs, and Developing Country Trade”, *World Development*, 39-12(2011): 2069-2079

30. UNCTAD, Op.cit., 14

۳- اهداف توسعه پایدار، موانع غیر تعرفه‌ای و تأثیر آنها بر یکدیگر

از اجلاس سران زمین در ریو در سال ۱۹۹۲، هنوز بسیاری در خصوص معنای اصل توسعه پایدار در جدال می‌باشند. توسعه پایدار به استناد تعاریف برشمرده، فرایندی است که اهداف اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی جامعه را هر جا که ممکن است از طریق وضع سیاست‌ها و انجام دادن اقدامات لازم و عملیات حمایتی با هم تلفیق می‌کند و هر جایی که تلفیق امکان ندارد به ایجاد رابطه مبادله بین آنها و بررسی و هماهنگی این مبادله می‌پردازد. براین اساس در توسعه پایدار سه دسته هدف و بر مبنای آنها سه محیط و سه بُعد اصلی وجود دارد که عبارتند از: محیط‌های اقتصادی، اجتماعی و طبیعی و ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی.

ایجاد تعادل و تلفیق اهداف اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی مستلزم داشتن چشم‌انداز بلندمدت‌تر و بررسی و تعیین تأثیرات تصمیم‌گیری و تصمیمات فعلی روی نسل‌های آینده، وضع قوانین، مقررات و سیاست‌ها است و بررسی تعیین تأثیرات تغییرات آنها در بخش‌های مختلف و همبستگی بین آنها و همکاری‌های محلی، ملی، منطقه‌ای و جهانی از طریق وضع سیاست‌ها، عقد قراردادهای، ترتیبات مدیریتی، نهادی و ... امکان‌پذیر است و این خود محیط و بُعد سیاسی را مشخص می‌کند.^{۳۱} مفهوم توسعه پایدار ناظر بر این واقعیت انکارناپذیر است که ملاحظات مربوط به اکولوژی می‌تواند و باید در فعالیتهای اقتصادی به کار گرفته شود. این ملاحظات شامل ایده‌های ایجاد محیطی منطقی است که در آن ادعای توسعه به منظور پیشبرد کیفیت همه جنبه‌های زندگی مورد چالش قرار می‌گیرد.^{۳۲}

میان برخی اهداف توسعه پایدار^{۳۳} و اقدامات بهداشتی و بهداشت نباتی و موانع فنی فرا راه تجارت، به‌عنوان موانع غیرتعرفه‌ای، ارتباط مستقیمی وجود دارد که در جدول شماره دو^{۳۴} قابل مشاهده می‌باشد. برای رسیدن به برخی از اهداف توسعه پایدار همچون ارتقای سلامت و اطمینان از زندگی سالم^{۳۵} و برخی موانع غیرتعرفه‌ای که به‌منظور محافظت در برابر خطرات ناشی از مواد افزودنی، آلاینده‌ها، سموم و ارگانوسم‌های بیماری‌زا در غذاها و نوشیدنی‌ها، که برخی کشورها انجام داده‌اند، رابطه‌ای مستقیم وجود دارد، لذا بایستی سیاست‌های تجاری و توسعه پایدار در عرصه بین‌الملل به‌گونه‌ای باشد که دسترسی به یکی، منجر به فدا شدن دیگری نشود.

۳۱. شمس‌السادات زاهدی، توسعه پایدار (تهران: انتشارات سمت، ۱۳۹۳)، ۳۲-۳۵.

۳۲. مایکل رادکلیفت، توسعه پایدار، ترجمه حسین نیر (تهران: انتشارات مرکز مطالعات برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی، وزارت کشاورزی، ۱۳۷۳)، ۳۴.

33. UNITED NATIONS, "Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development", (UN Documents: A/RES/70/1)

34. UNCTAD, "Non-Tariff Measures and Sustainable Development Goals: Direct and indirect linkages", *UN Policy Brief* 37(2015), 1-4.

35. "UN Sustainable Development Goals", Accessed 2022/01/21, United Nations, <https://sdgs.un.org/goals>

Goal 2: End hunger, achieve food security and improved nutrition and promote sustainable agriculture

Goal 3: Ensure healthy lives and promote well being for all at all ages.

«جدول شماره ۲»

<p>نمونه‌هایی از اقدامات مؤثر بهداشتی و بهداشت نباتی و موانع فنی قرا راه تجارت در نیل به اهداف توسعه پایدار</p>	<p>اهداف توسعه پایدار</p>
<p>موانعی در جهت حفاظت از سلامت انسان‌ها، جانوران و گیاهان، نظیر حفاظت از تولیدات کشاورزی در برابر آفات و بیماری‌ها (SPS).</p>	<p>هدف ۲: پایان دادن به بحران گرسنگی، دستیابی به امنیت غذایی و تغذیه بهبودیافته و ارتقای کشاورزی پایدار</p>
<p>- موانعی در جهت حفاظت از سلامت انسان‌ها در برابر خطرات ناشی از مواد افزودنی، آلاینده‌ها، سموم و ارگانوسیم‌های بیماری‌زا در غذاها و نوشیدنی‌ها؛ - موانعی در راستای حفاظت از مصرف‌کنندگان، از طریق اطلاع‌رسانی روش‌های تولید به آنها، مانند اطلاع‌رسانی درباره میزان قند محصول، با استفاده از درج برچسب‌هایی بر روی محصول یا چسباندن برچسب GMO (مواد غذایی که اصلاح ژنتیکی بر روی آنها صورت گرفته) و ... - اقداماتی در جهت تضمین ایمنی محصولات دارویی و مواد خطرناک وارد شده با اثرات سوء احتمالی بر سلامت انسان.</p>	<p>هدف ۳: اطمینان از زندگی سالم و ترویج رفاه و تندرستی برای همگان</p>
<p>موانع غیرتعرفه‌ای در مورد انرژی‌های پاک و محصولات مرتبط با آن با روش‌های مختلفی اعمال می‌شود. برخی کشورها از پارانه یا همان سوسپنسیه اغلب در قالب تعرفه‌های داخلی، برای افزایش واردات و مصرف انرژی‌های پاک و فناوری‌های مرتبط با آن استفاده می‌کنند؛ اما برخی دیگر برای این امتیازات، شروط محلی مقرر می‌کنند که ممکن است سبب کند شدن گسترش منابع انرژی پاک شود.</p>	<p>هدف ۷: تضمین دسترسی به انرژی‌های جدید، پایدار، ارزان و قابل اعتماد برای همگان</p>
<p>اقداماتی در جهت تنظیم تولید و ممنوعیت یا کنترل واردات محصولاتی که باعث آسیب‌های زیست‌محیطی می‌شوند (TBT).</p>	<p>هدف ۱۲: تضمین مصرف پایدار و الگوهای صحیح تولید</p>
<p>اقداماتی در جهت تنظیم تولید و تجارت با در نظر گرفتن تأثیرات کربن، پیرو «کنوانسیون سازمان ملل در خصوص تغییرات اقلیمی» و «پروتکل کیوتو» (TBT).</p>	<p>هدف ۱۳: اقدام فوری برای مبارزه با تغییرات آب‌وهوایی و آثار آن</p>
<p>موانعی که توسط برخی از کشورها در جهت حفظ اکوسیستم‌ها و تنوع زیستی در برابر آفات و گونه‌های مهاجم (SPS) اعمال می‌شود.</p>	<p>هدف ۱۴: حفظ اقیانوس‌ها، دریاها و منابع دریایی و استفاده پایدار از آنها</p>
<p>- موانعی در جهت جلوگیری از تجارت محصولات حاوی مواد خطرناک یا آلاینده‌های آسیب‌زننده به اکوسیستم‌های آبرزی و زمینی (TBT)؛ - اقداماتی در جهت منع خرید و فروش گونه‌های گیاهی و جانوری در معرض خطر، پیرو «کنوانسیون تجارت بین‌المللی گونه‌های حیات وحش و گیاهان در معرض خطر (سایتس)» (TBT).</p>	<p>هدف ۱۵: حفظ و ذخیره اکوسیستم‌های زمینی و ترویج استفاده پایدار از آنها، مدیریت پایدار جنگل‌ها و مبارزه با بیابان‌زایی (بیابان‌زدایی)، توقف تخریب زمین‌ها و معکوس کردن این روند و توقف نابودی گونه‌های مختلف زیستی</p>
<p>تمامی موارد ذکر شده در بالا که به نوعی به ارتباط مستقیم موانع غیرتعرفه‌ای با اهداف توسعه پایدار اشاره دارد، نیاز قوی به هماهنگی و مشارکت جهانی برای تحقق اهداف مورد نظر را نشان می‌دهد.</p>	<p>هدف ۱۷: تقویت ابزارهای اجرایی و احیای مجدد مشارکت جهانی برای دستیابی به اهداف توسعه پایدار</p>

در ادامه به صورت خلاصه به بیان اهداف توسعه پایدار و نمونه‌هایی از برخی موانع که بر مبنای قوانین و اقدامات بهداشتی و دارویی و موانع فنی که در رسیدن به این اهداف مؤثر بوده‌اند، پرداخته می‌شود.

۳-۱- سیاست‌ها و اقدامات اعمال شده توسط برخی دولت‌ها در قالب موانع غیر تعرفه‌ای در راستای تحقق اهداف توسعه پایدار

هدف هفتم از اهداف توسعه پایدار تضمین دسترسی به انرژی‌های جدید، پایدار، ارزان و قابل دسترس برای همگان را بیان می‌نماید.^{۳۶} برخی از کشورها به منظور رسیدن به این هدف و دسترسی و تشویق به مصرف انرژی‌های پاک و محصولات مرتبط با آن، یارانه‌هایی را برای تشویق به تولید و مصرف انرژی‌های پاک و فناوری‌های مرتبط با آن در نظر گرفته، برخی دیگر نیز به حذف چالش‌ها و موانع سرمایه‌گذاری در بخش انرژی‌های تجدیدپذیر پرداخته‌اند.^{۳۷}

هدف شماره ۱۲ از اهداف توسعه پایدار، شامل تضمین مصرف پایدار و الگوهای صحیح تولید می‌باشد.^{۳۸} این اقدامات در جهت تنظیم تولید، ممنوعیت یا کنترل واردات محصولات با آسیب‌های زیست‌محیطی، اصلاح الگوی مصرف به‌واسطه حذف موانع تجاری آسیب‌زننده به محیط‌زیست و جلوگیری از مصرف بیش از حد منابع طبیعی می‌باشد. برخی از کشورها با اعمال سیاست‌ها و اقداماتی همچون حمایت‌های داخلی و یارانه‌های صادراتی به تولید پایدار در بخش کشاورزی کمک نموده و این موانع را می‌توان بخشی از خط‌مشی مدیریتی صحیح محیط‌زیست بیان نمود.^{۳۹}

اقدام جهت جلوگیری از تغییرات آب و هوایی و اثرات آنها، هدف شماره ۱۳ از اهداف توسعه پایدار می‌باشد.^{۴۰} این اقدامات در جهت تنظیم تولید و تجارت در عرصه بین‌الملل، با در نظر گرفتن تأثیرات کربن بر روی محیط‌زیست بوده و پیرو «کنوانسیون سازمان ملل در خصوص تغییرات اقلیمی» و «پروتکل کیوتو»؛ کاهش تعرفه واردات کالاهای با آسیب کمتر به محیط‌زیست و حمایت از صنایع محلی کم‌کربن توسط برخی از کشورها انجام شده است.^{۴۱}

هدف شماره ۱۴ از اهداف توسعه پایدار، به حفظ اقیانوس‌ها، دریاهای و منابع دریایی و استفاده پایدار از آنها اختصاص دارد.^{۴۲} موانعی در قالب اقدامات بهداشتی و بهداشت نباتی جهت رسیدن به این هدف و در راستای حفظ اکوسیستم‌ها و تنوع زیستی در برابر آفات و گونه‌های مهاجم، و استفاده از سیاست‌های مناسب، همچون کاهش یارانه‌های شیلات و کاهش مشوق‌هایی که منجر به صید بیش از ظرفیت مجاز شده و اثرات مخربی بر محیط‌زیست دارند، توسط برخی از کشورها انجام می‌گردد

36. Goal 7: Ensure access to affordable, reliable, sustainable and modern energy for all.

37. UNCTAD, op.cit., 43.

38. Goal 12: Ensure sustainable consumption and production patterns.

39. UNCTAD, op.cit., 45.

40. Goal 13: Take urgent action to combat climate change and its impacts.

41. Ibid, 45.

42. Goal 14: Conserve and sustainably use the oceans, seas and marine resources for sustainable development.

که اعمال این قوانین، باعث می‌شود تجارت ماهی و محصولات مرتبط با آن، در جهت تحقق اهداف توسعه پایدار صورت پذیرد.^{۴۳}

در این خصوص همچنین می‌توان به اعمال قوانینی که در برخی از کشورها در راستای حفظ منابع دریایی، مانند استفاده اجباری از برخی تکنولوژی‌های پیشرفته و خاص بر روی کشتی‌های صید میگو که منجر به جلوگیری از صید لاک‌پشت‌هایی که به همراه میگو به صورت اتفاقی صید می‌گردید، اشاره کرد که این امر از نمونه قوانین و موانع غیر تعرفه‌ای است که برای حفظ منابع دریایی توسط برخی از کشورها صورت می‌گیرد.

حفظ و ذخیره اکوسیستم‌های زمینی و ترویج استفاده پایدار از آنها، مدیریت پایدار جنگل‌ها، مبارزه با بیابان‌زایی، توقف تخریب زمین‌ها و معکوس کردن این روند و توقف نابودی گونه‌های مختلف زیستی هدف شماره ۱۵ توسعه پایدار می‌باشد.^{۴۴} به‌عنوان نمونه از اقدامات مانع فنی فراراه تجارت که توسط برخی از کشورها اجرا می‌شود، می‌توان به اقداماتی برای جلوگیری از تجارت محصولات حاوی مواد خطرناک یا آلاینده‌ها که به اکوسیستم‌های آبرزی و زمینی آسیب می‌زنند، و نیز اقداماتی در جهت منع خرید و فروش گونه‌های گیاهی و جانوری در معرض خطر، پیرو «کنوانسیون تجارت بین‌المللی گونه‌های حیات وحش و گیاهان در معرض خطر (سایتس)» اشاره کرد. همچنین هدف شماره ۱۷ از اهداف توسعه پایدار، در خصوص تقویت ابزارهای اجرایی و احیای مجدد مشارکت جهانی برای دستیابی به توسعه پایدار می‌باشد.^{۴۵} تمام موارد ذکر شده به‌نوعی به ارتباط مستقیم موانع غیرتعرفه‌ای با اهداف توسعه پایدار اشاره دارد، لذا برای رسیدن به اهداف توسعه پایدار نیاز قوی به هماهنگی و مشارکت جهانی وجود دارد.^{۴۶}

۳-۲- آثار منفی اعمال موانع غیر تعرفه‌ای بر تحقق برخی اهداف توسعه پایدار

برخی سیاست‌ها و مقررات داخلی کشورها که به‌عنوان یک مانع غیرتعرفه‌ای در نظر گرفته می‌شوند، در واقع سیاست‌هایی هستند که نقش پل ارتباطی میان تجارت و اهداف توسعه پایدار را ایفا می‌کنند و نقش بسیار مهمی در ایجاد ارتباط و چگونگی تأثیر تجارت و اهداف توسعه پایدار بر یکدیگر خواهند داشت. اعمال برخی از این موانع، منجر به ایجاد تنش‌ها و هزینه‌های زیادی برای کشورهای در حال توسعه در عرصه تجارت بین‌الملل و نیز آثار منفی بر تحقق برخی اهداف توسعه پایدار همچون امنیت غذایی، توسعه و رشد اقتصادی و کاهش فقر و غیره می‌گردد؛ با توجه به اینکه امکان شرح تمامی موارد در این مقاله نمی‌گنجد، به بیان برخی از این آثار اکتفا می‌شود.

43. Gary P. Sampson, "The WTO and Sustainable Development", (New York: United Nations University Press, 2005), 68.

44. Goal 15: Protect, restore and promote sustainable use of terrestrial ecosystems, sustainably manage forests, combat desertification, and halt and reverse land degradation and halt biodiversity loss.

45. Goal 17: Strengthen the means of implementation and revitalize the Global Partnership for Sustainable Development.

46. UNCTAD, UN Policy Briefs, Op.cit, 1-4.

۳-۲-۱- موانع غیر تعرفه‌ای و امنیت غذایی جهانی

سیاست‌های تجاری کشورها نقش بسیار مؤثری در امنیت غذایی جهان دارند به نحوی که میان امنیت غذایی، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین نیازهای فردی، آزادسازی تجارت و شرایط دسترسی به بازار، ارتباط مستقیمی وجود دارد.

در بسیاری از موارد، دستیابی به توسعه پایدار در ابعاد اجتماعی و تجاری، تعاملی چندبُعدی است. زمانی امنیت غذایی به وجود می‌آید که «همه افراد در همه زمان‌ها، دسترسی اقتصادی و فیزیکی به غذای کافی، سالم و مغذی داشته باشند تا نیازهای تغذیه‌ای آنها برطرف شده و بتوانند بر اساس اولویت‌های غذایی، یک زندگی سالم و فعال داشته باشند.»^{۴۷} طبق اظهارات سازمان خواروبار و کشاورزی ملل متحد (فائو)، امنیت غذایی بر ۴ ستون استوار است: توان دسترسی به غذا، در دسترس بودن مواد غذایی، ثبات مواد غذایی و قابل بهره‌برداری بودن مواد غذایی.^{۴۸}

در مورد چگونگی تأثیر آزادسازی تجارت بر امنیت غذایی دو دیدگاه وجود دارد: به عقیده گروهی، برای دستیابی به امنیت غذایی جهانی، تجارت آزاد امری حیاتی تلقی می‌شود. تجارت می‌تواند در بلندمدت موجب افزایش تولید، درآمدها و کاهش قیمت مواد غذایی شده و در نتیجه دسترسی به مواد غذایی را برای افراد به ارمان بیابورد. از طرفی دیگر شاهد طیف گسترده‌ای از اقدامات و سیاست‌های حمایت‌گرانه در قالب موانع غیرتعرفه‌ای توسط برخی از کشورها، همچون پرداخت یارانه به بخش کشاورزی و ممنوعیت‌های صادراتی در کشورهای توسعه‌یافته با هدف تحقق توسعه پایدار می‌باشیم. برخی دیگر نیز بر این باورند که آزادسازی تجارت، سطح خودکفایی را در محصولات غذایی کاهش می‌دهد و امنیت غذایی را تهدید می‌نماید.^{۴۹}

بنابراین، به نظر می‌رسد که آزادسازی تجارت و عدم اعمال برخی محدودیت‌های اجباری در قالب موافقت‌نامه‌های اقدامات بهداشتی و بهداشت نباتی و موانع فنی فرا راه تجارت، در راستای رسیدن به امنیت غذایی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین اهداف توسعه پایدار نقشی بسزا دارد. در همین راستا برخی محققان به این نتیجه رسیدند که آثار مخرب قیمت‌های بالای محصولات غذایی که به دلیل اعمال برخی قوانین اقدامات بهداشتی و بهداشت نباتی و موانع فنی فرا راه تجارت صورت می‌گیرد، برای برخی آحاد جامعه به مراتب بیشتر از آثار مثبت آن برای تولیدکنندگان در بخش کشاورزی است که به‌طور خالص از فروش محصولات خود سود می‌برند.^{۵۰}

به‌عنوان نمونه می‌توان به تعداد زیادی از اقدامات بهداشتی و بهداشت نباتی و موانع فنی فرا

47. "Rome Declaration on World Food Security", UN Food & Agriculture Organization (FAO), Last modified November, 13, 1996, <http://www.fao.org/3/w3613e/w3613e00.htm>.

48. FAO, *Climate Change and Food Security: A Framework Document*, (Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2008), 20.

49. Kym Anderson, John Cockburn and Will Martin, "Would freeing up World Trade Reduce Poverty and Inequality? The Vexed Role of Agricultural Distortions", *the World Economy*, 34-4(2011): 488-489.

50. Baris Karapinar and Christian Haberli, *Food Crises and the WTO*, (UK: Cambridge University Press, 2010), 25-48.

راه تجارت که با هدف تضمین امنیت غذایی برای مصرف‌کنندگان صورت می‌گیرد، توجه کرد. در این خصوص می‌توان به وضع استانداردهای کیفی و لزوم برچسب‌زنی بر محصولات اشاره کرد. انواع دیگری از این قبیل اقدامات، شامل بازرسی، قرنطینه یا منع موقت واردات، به دلیل ضرورت حفاظت از سلامت گیاهان و جانوران در برابر آفات و بیماری‌های وارداتی می‌باشد؛ که این امر بر تجارت آزاد بسیاری از محصولات ضروری برخی کشورها تأثیر منفی می‌گذارد که با مقدمه موافقت‌نامه موانع فنی فرا راه تجارت مغایرت دارد. بنابراین اتخاذ این تدابیر، منجر به طولانی شدن روند تجارت و گذشتن تاریخ انقضای بسیاری از مواد غذایی و داروها شده و امنیت غذایی و دارویی یا به عبارتی، در دسترس بودن و امکان استفاده از غذای سالم و مغذی و داروهای ضروری و مورد نیاز به‌طور مستقیم تحت‌الشعاع قرار خواهد گرفت.^{۵۱}

بنابراین، پابندی به اقدامات بهداشتی و بهداشت نباتی یا موانع فنی فرا راه تجارت، می‌تواند هزینه‌های بسیاری بر تولیدکنندگان داخلی و تولیدکنندگان یا صادرکنندگان خارجی تحمیل کند که در نتیجه آن، قیمت مواد غذایی برای مصرف‌کننده در بازار داخلی افزایش می‌یابد و توان مالی گروه‌های کم‌درآمد برای تأمین غذا، حداقل در کوتاه‌مدت کاهش پیدا می‌کند. همچنین، این موانع ممکن است باعث ایجاد تأخیر در فرایند وارد کردن مواد غذایی شده یا مراحل آن را دچار پیچیدگی کرده و موجب افزایش قیمت‌ها شود. از این‌رو، اقداماتی که با هدف امنیت غذایی انجام می‌شود، می‌تواند بر امنیت غذایی یا به عبارتی، در دسترس بودن و ثبات منابع غذایی، تأثیر جانبی و منفی داشته باشد.^{۵۲}

باید توجه داشت، اقدامات انجام‌شده توسط یک واردکننده عمده در تجارت جهانی غذا برای یک محصول زراعتی خاص، از نوع اقدامات بهداشتی و بهداشت نباتی و موانع فنی فرا راه تجارت، می‌تواند تأثیر مهم و گاه آسیب‌زننده‌ای بر فعالیت صادرکنندگان کشورهای در حال توسعه داشته باشد.^{۵۳} طبق نتایج بررسی‌های محققان، آثار ناشی از اقدامات بهداشتی و بهداشت نباتی در اتحادیه اروپا، هزینه‌ای بالغ بر ۳ میلیارد دلار بر صادرکنندگان کشورهای کم‌درآمد تحمیل می‌کند که به‌مراتب سنگین‌تر از کاهش مبادلات تجاری است که به دلیل اعمال این اقدامات صورت می‌گیرد.^{۵۴}

بنابراین، می‌توان گفت کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه برای بهره‌مندی از تجارت آزاد، در شرایط ساختاری برابری قرار ندارند و برای بهره‌وری هر دو گروه این کشورها، بایستی زیرساخت‌ها در هر دو گروه ایجاد شوند.

51. David Farrel, *The Role of Poultry in Human Nutrition* (Rome: FAO Poltry Development Review, 2013), 2.

52. UNCTAD 2016, Op.cit, 47.

53. Tsunehiro Otsuki, John S. Wilson and Mirvat Sewadeh, "Saving Two in a Billion: Quantifying the Trade Effect of European Food Safety Standards on African Exports, *Food Policy* 25-6(2001): 495-514.

54. Marina Murina and Alessandro Nicita, "Trading with Conditions: The Effect of Sanitary and Phytosanitary Measures on the Agricultural Exports from Low-income Countries", *the World Economy* 40-1 (2017): 168-181.

راهکار مؤثر برای بالا بردن سطح امنیت غذایی در تمام کشورهای جهان، اهمیت دادن و بالا بردن سطح زیرساخت‌ها جهت تولید در کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه با در نظر گرفتن ظرفیت و توانمندی هر کشور و توجه به اصل مزیت نسبی در تولید و کاهش موانع غیر تعرفه‌ای از جانب کشورهای در حال توسعه می‌باشد.

۳-۲-۲- موانع غیر تعرفه‌ای و رشد و توسعه اقتصادی کشورهای در حال توسعه

به‌کارگیری برخی قوانین که بر اساس موافقت‌نامه‌های بهداشتی و بهداشت نباتی و موانع فنی فرا راه تجارت، برای دسترسی به اهداف توسعه پایدار که توسط برخی کشورهای توسعه‌یافته در خصوص واردات آنها اعمال می‌شود، بر تجارت و توسعه اقتصادی برخی کشورها، به‌ویژه کشورهای در حال توسعه، تأثیر منفی بر جای می‌گذارد و از سوی دیگر، بعضاً منجر به تأثیرات منفی بیشتر بر روی محیط‌زیست خواهد شد که در ادامه، به ارائه توضیحاتی در این خصوص پرداخته می‌شود.

مطالعات اخیر نشان داده است که مقررات سخت‌گیرانه زیست‌محیطی و اجرا شده در بازار کشورهای پیشرفته و توسعه‌یافته، آثار متفاوتی بر سطح صادرات در کشورهای مختلف بر جای می‌گذارد که این آثار، بسته به میزان سطح توسعه کشور در حالت کلی و پیشرفت‌های تکنولوژیک به‌طور خاص، در هر کشور با کشورهای دیگر متفاوت است. در بسیاری از موارد، این قبیل مقررات اتخاذ شده توسط کشورهای توسعه‌یافته در بازار محصولات خود، می‌تواند به صادرات کشورهای در حال توسعه، بیشتر از صادرات کشورهای توسعه‌یافته که خود ممکن است از قبل، مقررات مشابهی را در خصوص مسائل محیط‌زیست، وضع و اعمال کرده باشند، آسیب بزند.^{۵۵} لذا برخی معتقدند احتمالاً کشورهای توسعه‌یافته، از مقررات زیست‌محیطی به‌عنوان ابزاری در جهت جلوگیری از واردات از کشورهای در حال توسعه استفاده می‌کنند.^{۵۶}

این مسأله به موضوع بسیار مهم دیگری هم مربوط می‌شود که شامل استانداردها و الزامات غیردولتی یا خصوصی است. از جمله این مقررات که بسیار گسترده و شایع نیز هستند، لیبل‌ها یا برچسب‌های زیست‌محیطی هستند که سوپرمارکت‌ها یا هیأت‌های صدور گواهی، از آنها برای ارائه برخی اطلاعات به مصرف‌کننده استفاده می‌کنند. این نوع الزامات داوطلبانه که دولت هیچ نقشی در آنها ندارد، می‌تواند «شرایط ورود» یک محصول به بازار را تعیین کند؛ یعنی مشخص کند آیا این محصول در قفسه‌های یک فروشگاه زنجیره‌ای که استانداردهای زیست‌محیطی را به‌صورت داوطلبانه در مورد کالاهای فروشی در فروشگاه‌های خود اعمال می‌کند، قرار می‌گیرد یا خیر.^{۵۷}

55. Josh Ederington, Arik Levinson and Jenny Minier, "Footloose and Pollution-free", *Review of Economics and Statistics*, 87(1)(2005): 92-99.

56. "Ad-Hoc Expert Meeting on Policy Interfaces between Trade and the SDGs", United Nations, Last modified October 12, 2015, <https://unctad.org/en/pages/MeetingDetails.aspx?meetingid=915>

57. "Expert Meeting on Market Entry Conditions Affecting Competitiveness and Exports of Goods and Services of Developing Countries: Large Distribution Networks, Taking into Account the Special Needs of LDCs", UNCTAD, Last modified November 28 2003, <https://unctad.org/en/pages/MeetingsArchive.aspx?meetingid=6036>

این استانداردهای فردی و داوطلبانه، به معنای دقیق، مانع غیرتعرفه‌ای رسمی محسوب نمی‌شوند؛ اما تأثیر آنها بر تجارت بین‌الملل، به‌ویژه بر صادرات محصولات کشاورزی از کشورهای در حال توسعه، رو به افزایش بوده و نباید نادیده گرفته شود. از دیگر نگرانی‌ها در این خصوص آن است که ممکن است مشاغل خانگی با ایجاد آلودگی شدید در تولید، ترجیح دهند به‌جای تغییر در روش‌های تولید برای آلودگی کمتر، به یک کشور دیگر با مقررات ساده‌تر، نقل مکان کنند و بدین ترتیب به صادرات محصولات خود به کشورهای دیگر ادامه دهند.

محققان بر ضرورت مشارکت جهانی و یک اقدام نظارتی مشترک برای از بین بردن روش‌های تولیدی آسیب‌زننده به محیط‌زیست در سطح جهانی تأکید می‌کنند. همان‌طور که در مسأله موانع غیرتعرفه‌ای و ارتباط آن با امنیت غذایی مشهود است، باید به تعاملات چندجانبه بین مقررات زیست‌محیطی و اهداف نهایی آنها در ارتباط با محیط‌زیست و جریان‌های تجارت، توجه کافی داشت. از یک سو اگر مقررات زیست‌محیطی وجود نداشته باشند، ممکن است انگیزه برای دستیابی به رشد سریع اقتصادی، منجر به فرسایش بیشتر محیط‌زیست شود. اما از سوی دیگر، اتخاذ یک اقدام زیست‌محیطی در داخل، هزینه‌های تجاری بیشتری را بر کشورها تحمیل می‌کند. این هزینه‌ها به‌طور اساسی صادرات شرکای تجاری کشور مربوطه و به‌تبع آن، توان و ظرفیت آنها را برای استفاده از تجارت به‌عنوان ابزاری مؤثر در دستیابی به اهداف توسعه پایدار، تحت‌الشعاع قرار می‌دهد.^{۵۸}

با فرض اینکه وضع مقررات با هدف پایداری اجتماعی و زیست‌محیطی در کشورهای در حال توسعه کمتر از کشورهای توسعه‌یافته باشد، آثار ناشی از افزایش احتمالی این موانع غیرتعرفه‌ای و اجبار کشورهای در حال توسعه به رعایت این‌گونه قوانین، در حوزه تجاری جنوب - جنوب، بیشتر از سایر نقاط تجاری همچون حوزه جنوب - شمال، قابل‌مشاهده خواهد بود. این مسأله ممکن است برای بسیاری از کشورهای در حال توسعه که تنوع صادراتی آنها از نظر نوع کالای صادرشده و نیز تنوع مقصدهای صادراتی و همچنین رشد تجاری آنها در دو دهه گذشته به دلیل افزایش گسترده مبادلات تجاری، از تجارت در حوزه تجاری جنوب - جنوب نشأت گرفته است، منجر به ایجاد چالش‌هایی همچون از دست دادن برخی بازارهای کشورهای در حال توسعه گردد. اتخاذ یک‌جانبه استانداردهای سخت‌گیرانه از سوی بازارهای کشورهای توسعه‌یافته و اعمال آن به‌عنوان شروط و الزامات تولید داخلی برای تمامی کشورها، می‌تواند حجم صادرات به کشورهای «شمال» را افزایش دهد.^{۵۹}

بر اساس گزارش سازمان همکاری اقتصادی و توسعه^{۶۰} روندهای گمرکی و اداری از موانع غیرتعرفه‌ای در تجارت میان کشورهای در حال توسعه بوده که تأثیر منفی بر سطح تجارت میان

58. Brian R. Copeland, M. Scott Taylor, "North-South Trade and the Environment", *The Quarterly Journal of Economics* 109(3)(1994): 755-787

59. Anne-Célia Disdier, Lionel Fontagné and Olivier Cadot, "North-South Standards Harmonization and International Trade", *World Bank Economics Review*, 29(2)(2015): 327-352.

60. OECD (Organisation for Economic Cooperation and Development)

آنها دارد. علاوه بر وجود موانع غیر تعرفه‌ای در بازارهای خارجی، موانع غیر تعرفه‌ای در بازار داخلی کشورهای در حال توسعه نیز وجود دارد که معمولاً در مطالعات به آن توجهی نشده، با این حال این موضوع یکی از موانع بر فعالیت‌های صادراتی در کشور میزبان است. سازمان جهانی تجارت، موانع غیر تعرفه‌ای داخلی تجارت همچون، تشریفات بیش از حد گمرک‌ها، مقررات صادرات و واردات، عدم همکاری میان گمرکات و دیگر نهادهای حکومتی، عدم استفاده کافی از فناوری اطلاعات، اطلاعات نامتقارن و عدم شفافیت را به عنوان مسائل مربوط به تسهیل تجارت دسته‌بندی کرده است که این موانع غیر تعرفه‌ای هزینه صادرات را افزایش داده و در نتیجه رقابت‌پذیری آن را در بازار خارجی کاهش می‌دهد.

این‌طور به نظر می‌رسد که کشورهای توسعه‌یافته عضو سازمان جهانی تجارت با اجرای برخی اقدامات و موانع غیر تعرفه‌ای، موجب تأثیرات منفی بر برخی از اهداف توسعه پایدار و برخی جوانب همچون اقتصادی، محیط‌زیستی و غیره خواهند شد. بنابراین لازم است برای تعامل میان موانع غیر تعرفه‌ای و آثار منفی که برجای می‌گذارد برخی پیشنهادها و راهکارها ارائه و اعمال شوند.

۴- لزوم انسجام در همه سطوح در خصوص موانع غیر تعرفه‌ای برای دستیابی به اهداف توسعه پایدار

پیچیدگی آثار مستقیم و غیرمستقیم اقدامات و سیاست‌های داخلی بر توسعه پایدار، در قالب موانع غیر تعرفه‌ای و عدم شفافیت در مورد چگونگی نقش و تأثیر اصل آزادسازی تجارت بر مسائل مرتبط با توسعه پایدار چالش‌آفرین بوده و منجر به ایجاد بحث‌ها و نظریات متفاوت در میان کشورها با سطح توسعه‌ای متفاوت شده است. سیاست‌گذاران با ضرورت ارزیابی این مسأله روبرو هستند که سیاست‌های تدوین شده و اقدامات انجام‌شده توسط برخی کشورها در رابطه با پایداری محیط‌زیست، در قالب اقدامات بهداشتی و بهداشت نباتی و موانع فنی فرا راه تجارت، تا چه اندازه ممکن است با رشد اقتصادی خود آنها و شرکای تجاری‌شان در تعارض باشد.

برخی از کشورهای توسعه‌یافته به‌عنوان منتقدان اصل آزادسازی تجارت بیان می‌دارند که اعمال این اصل، موجب دخالت در امور داخلی کشورها می‌گردد. به‌عنوان مثال، با اعمال اصل آزادسازی تجارت و تبعیض قائل نشدن نسبت به اجناس تولید شده به شیوه‌های مضر برای محیط‌زیست و یا بدون در نظر گرفتن استانداردهای اساسی نیروی کار یا حقوق بشر در روند تولید محصول، این عوامل کارکرد دولت‌های دموکرات را نفی می‌کند، بنابراین باید قدرت نفوذ سازمان جهانی تجارت و اعمال اصل آزادسازی تجارت محدود شود.

برخی از کشورهای در حال توسعه بر نظارت و اعمال دقیق قوانین سازمان جهانی تجارت در میان کشورهای عضو معتقدند. آنها بیان می‌دارند که حوزه‌های دیگر غیر از مباحث مربوط به توسعه پایدار و تجارت، همچون سیاست‌های رقابتی و سرمایه‌گذاری باید در دستور کار سازمان جهانی تجارت قرار بگیرد. آنها همچنین عقیده دارند که نفوذ سازمان جهانی تجارت، نباید به صورت سطحی بوده، بلکه باید عمیق باشد. به عقیده این کشورها، جامعه تجاری باید قبول کند که هنجارهای اجتماعی به

صورت جدایی‌ناپذیر با نظام اقتصاد بین‌الملل گره خورده‌اند و بسترهای لازم برای اعمال سیاست‌های مربوط به توسعه، محیط‌زیست و اهداف اجتماعی فراهم می‌کند. بنابراین ادغام هنجارهای اجتماعی درون تمامی جوانب سیاست‌گذاری اقتصادی، می‌تواند این اطمینان را فراهم نماید که بازارها نه تنها باز و کارآمد هستند، بلکه منصفانه و عدالت‌محور نیز می‌باشند.

کشورهای در حال توسعه همچنین بیان می‌دارند که اعمال این رویه و نظام موجب جلوگیری از تحمیل استانداردهای یک‌جانبه اجتماعی و سیاسی توسط کشورهای توسعه‌یافته در قبال کشورهای در حال توسعه محافظت می‌شود. اعمال و الزام قوانین سازمان جهانی تجارت، مانع از آن می‌شود که کشورهای توسعه‌یافته از کشورهای در حال توسعه پیشی بگیرند و موجب فراهم شدن فضای سیاسی لازم در خصوص معاهدات چندجانبه در مورد مسائل زیست‌محیطی و اجتماعی برای تمامی کشورها می‌شود.^{۶۱}

بنابراین، در ادامه به این موضوع می‌پردازیم که چگونه می‌توان رابطه میان موانع غیرتعرفه‌ای و اهداف توسعه پایدار را برنامه‌ریزی کرد و به این نتیجه رسید که هیچ تعارضی میان توسعه اجتماعی و زیست‌محیطی و رشد اقتصادی ناشی از تجارت وجود ندارد و اگر هم تعارضی باشد، بسیار اندک است.

به‌کارگیری سیاست‌گفتمان میان کشورها با سطح توسعه‌ای متفاوت در خصوص ایجاد راه‌های ارتباطی میان تجارت و توسعه پایدار در عرصه بین‌الملل، اهمیت ویژه‌ای دارد. شناسایی راه‌های ارتباطی میان توسعه پایدار و اهداف اقتصادی و تحلیل آنها، به تحلیلی جامع با تمرکز بر روی تک‌تک کشورها نیازمند است. طبق مباحث ارائه‌شده، می‌توان گفت، هر کدام از اقدامات و دستورالعمل‌های مختلف ایجادشده و استفاده‌شده توسط کشورها در قالب اقدامات بهداشتی و بهداشت نباتی و موانع فنی فرا راه تجارت، یکی از اهداف خاص اجتماعی یا زیست‌محیطی را در مسیر توسعه پایدار دنبال می‌کنند و می‌توانند هزینه‌های تجاری قابل توجهی را در قالب موانع غیرتعرفه‌ای بر کشورهای تحمیل کنند. اعمال این اقدامات و موانع در راستای تحقق توسعه پایدار، به دلیل ایجاد هزینه‌های بسیار زیاد و عدم توانایی در عملکرد، باعث ایجاد بار سنگین مالی می‌شود که بی‌شک این بار، سنگین‌تر از آن است که صادرکنندگان کشورهای در حال توسعه بتوانند آن را به دوش بکشند.^{۶۲}

یکی از راهکارها برای مقابله با تعارضات منفی بالقوه بین اهداف اقتصادی، زیست‌محیطی و اجتماعی توسعه پایدار در یک کشور با کشوری دیگر، دستیابی به انسجام سیاسی در همه سطوح، اعم از ملی و بین‌المللی در میان تمام کشورها است.

۴-۱- انسجام در سیاست‌های ملی

انسجام سیاسی در سطح ملی، به رویکردی هماهنگ و هم‌گرا نسبت به یک مسأله سیاسی خاص در یک کشور، مثلاً در سطح وزارتخانه یا سایر نهادهای سیاست‌گذاری و اجرایی اشاره دارد. اقدامات

61. UNCTAD 2016, Op.cit, 57-59.

62. Ibid, 60.

بهداشتی و بهداشت نباتی و موانع فنی فرا راه تجارت در حالت کلی توسط وزارتخانه‌های غیر از تجارت صورت می‌گیرد و این اقدامات در وزارتخانه‌ها و نهادهایی همچون وزارت بهداشت، وزارت نیرو، وزارت کشاورزی یا وزارت حمل‌ونقل، طراحی و اجرا می‌شود. برای مثال، زمانی که مقرراتی در خصوص محیط‌زیست طراحی می‌شود، باید در نظر داشت که ممکن است آثار آن بر تجارت، از حوزه اختیارات نهاد مربوط به محیط‌زیست خارج شود و به وزارتخانه‌ها و مراکزی غیر از آن مربوط شود. اگر قرار باشد موانع غیر تعرفه‌ای به‌عنوان سیاست‌های مؤثری در جهت دستیابی به اهداف توسعه پایدار، به کار گرفته شود، هماهنگی میان وزارتخانه‌ها و نهادهای اجرایی و سیاست‌گذاری در همه حوزه‌ها و سطوح، امری ضروری است.⁶³

طراحی و اجرای منسجم و مؤثر این سیاست‌ها در سطح ملی مهم بوده و پیش‌نیازی برای یک همکاری مؤثر در سطح جهانی به‌شمار می‌رود. اتاق بازرگانی به‌عنوان پارلمان بخش خصوصی باید نقشی پررنگ در تدوین و اجرای سیاست‌های توسعه ایفا کند. هماهنگی و همکاری مؤثر بخش خصوصی و حاکمیت در تدوین و اجرای قوانین و برنامه‌های حوزه کسب و کار یکی از مؤلفه‌های کشورهایی بوده که توسعه پایدار را تجربه کرده‌اند.

۴-۲- انسجام در سیاست‌های بین‌المللی

تفاوت در سیاست‌های غیر تعرفه‌ای بهداشتی و بهداشت نباتی و مقررات فنی فرا راه تجارت، به دلیل تفاوت در سطح توسعه و سیاست‌های مختلف هر کشور، می‌تواند در کشورهای مختلف، به‌خصوص برای صادرکنندگان کشورهای کم‌درآمد، بسیار پرهزینه باشد. نخست اینکه، ضرورت اصلاح روش‌های تولید به‌منظور رعایت الزامات کشور واردکننده (کشور توسعه‌یافته) باعث افزایش هزینه‌های تجارت برای کشورهای در حال توسعه می‌شود.

اگر دو کشور توسعه‌یافته (الف و ب) برای واردات محصولی یکسان که توسط کشور در حال توسعه تولید شده است، قوانین و شرایطی متفاوت در قالب موانع غیر تعرفه‌ای وضع کنند، کشور صادرکننده محصول به دلیل بالا بودن هزینه نمی‌تواند مطابق با هر کدام از کشورها تولیدی جداگانه داشته باشد، بنابراین برخی از مشتریان را به دلیل اعمال موانع غیر تعرفه‌ای از دست می‌دهد و منجر به تأثیر منفی بر اقتصاد بسیاری از کشورها می‌گردد.

دوم اینکه، هزینه‌های تجارت نه‌تنها از ضرورت اعمال اصلاحات فنی یا تنظیمات دقیق نشأت می‌گیرند، بلکه هزینه‌های اداری مربوط، همچون هزینه انجام تست‌های آزمایشگاهی، هزینه پرداختی به نهادهای صدور گواهی و امثال اینها نیز بر هزینه‌های فوق اضافه می‌شود. برخی مطالعات انجام‌شده بر روی صادرکنندگان کشورهای در حال توسعه نشان می‌دهد هزینه و زمان لازم برای ارزیابی میزان انطباق محصول با الزامات تعیین‌شده توسط کشور واردکننده (کشور توسعه‌یافته)، می‌تواند بخش مهمی از هزینه‌های تجاری ناشی از اجرای موانع غیر تعرفه‌ای را که این کشورها با

63. Olivier Cadot, Mariem Malouche and Juan Sebastian Sáez, *Streamlining Non-Tariff Measures: A Toolkit for Policy makers*, (Washington, DC: World Bank, 2012), 69.

آن روبرو هستند، تشکیل دهد. دلیل این موضوع، اغلب هزینه‌های بالای مربوط به انجام آزمایش‌ها و صدور گواهی‌نامه یا فقدان امکانات مناسب برای صدور گواهی‌نامه است.

همگرایی بین‌المللی از نظر قانونی در خصوص موانع غیرتعرفه‌ای، می‌تواند منجر به پایین آمدن هزینه‌ها و افزایش حجم تجارت در بازار گردد. یک روش برای رسیدن به این همگرایی، هماهنگ‌سازی تعاریف و الزامات مربوط به این‌گونه اقدامات در سطح بین‌المللی است که به‌منظور دستیابی به هدفی مشترک صورت می‌گیرد. انتظار می‌رود هماهنگ‌سازی چنین اقداماتی در سطح بین‌المللی، تأثیر مهمی در روند روبه‌رشد تجارت در عرصه بین‌الملل داشته باشد؛ زیرا تعصبات داخلی برخی کشورها، به‌ویژه کشورهای توسعه‌یافته را برای مصرف کالاهای سایر کشورها کاهش می‌دهد.^{۶۴} از دیگر نتایج این همگرایی آن است که به دلیل تولید محصولات، مطابق با استانداردهای یکسان یا مقررات فنی یکسان در این روش، مصرف‌کننده نسبت به کیفیت کالای واردشده، اطمینان بیشتری پیدا می‌کند. بنابراین هزینه‌های اطلاع‌رسانی و تبلیغات نیز کاهش می‌یابد.^{۶۵}

در خصوص چگونگی هماهنگ‌سازی می‌توان گفت که این کار بر مبنای دستورالعمل‌ها و استانداردهای بین‌المللی، نظیر موارد تعریف‌شده در توصیه‌های کدکس ایمنتاریوس^{۶۶} که به دلیل در نظر داشتن شرایط تمامی کشورها از لحاظ اقتصادی و توسعه‌یافتگی، برای کشورهای در حال توسعه مفید و سودمند می‌باشد، صورت می‌پذیرد. رعایت این هماهنگ‌سازی، آثار مثبت و قدرتمندی را بر روند فعالیت صادرکنندگان کشورهای در حال توسعه در خصوص تسهیل دسترسی به بازار در پی خواهد داشت. بر اساس تحقیقاتی که توسط محققان در این زمینه صورت گرفته است، چنانچه پنج کشور عضو سازمان توسعه و همکاری اقتصادی، سطح آفلاتوکسین موجود در محصولات غذایی خود را با دستورالعمل توصیه‌شده در استاندارد کدکس ایمنتاریوس تطبیق داده بودند، آفریقای جنوبی می‌توانست در فاصله سال‌های ۱۹۹۵ تا ۱۹۹۹، هر ساله ۶۹ میلیون دلار از صادرات محصولات غذایی درآمد کسب کند.^{۶۷}

در سایر تحقیقاتی که بر اساس گزارش‌های بانک جهانی انجام شده، این‌گونه استدلال می‌شود که هماهنگی با استانداردهای بین‌المللی، موجب افزایش بیشتر تنوع صادرات و ورود به بازارهای

64. "World Trade Report 2012: Trade and Public Policies, A Closer Look at Non-Tariff Measures in the 21st Century", *op.cit.*

65. Silja Beller, "Trade Effects of Regional Standards liberalization. A Heterogeneous Firm Approach", (World Bank, 12-1 (2007): 29-40).

66. Codex Alimentarius مجموعه‌ای از استانداردهای بین‌المللی شناخته‌شده است که شامل کدهای عمل، دستورالعمل‌ها و سایر توصیه‌های مربوط به غذا، تولید مواد غذایی و ایمنی مواد غذایی می‌باشد. متن آن توسط کمیسیون Codex Alimentarius و سازمان غذا و کشاورزی سازمان ملل متحد (FAO) بیان شده است. اهداف اصلی کمیسیون در خصوص بیان این مجموعه، عبارتند از حفاظت از سلامت مصرف‌کنندگان و تضمین منافع عادلانه در تجارت بین‌المللی مواد غذایی.

67. Yemane Fisseha Gebrehiwet, S. Ngqangweni and JF Kirsten, "Quantifying the Trade Effect of Sanitary and Phytosanitary Regulation of OECD Countries on South African Food Export", *Agrekon Journal* 46(1)(2007): 1-17.

جدید می‌شود، تا اینکه دو کشور به صورت دوجانبه، استانداردهایشان را با یکدیگر هماهنگ کنند.^{۶۸} همچنین، برخی محققان با بررسی ۴۳ تفاهم‌نامه همکاری اقتصادی شمال - جنوب، به ارزیابی این مسأله پرداختند که چگونه هماهنگ‌سازی مقررات بهداشتی و بهداشت نباتی، بر همکاری تجاری کشورهای حوزه جنوبی، تأثیر مثبت می‌گذارد. آنها بیان داشته‌اند اگر تفاهم‌نامه همکاری اقتصادی، منجر به اجرای یک استاندارد بین‌المللی در کشور در حال توسعه شود، آثار کلی این هماهنگ‌سازی را می‌توان در پیشرفت روابط تجاری آن کشور مشاهده نمود. از سوی دیگر، اگر کشورهای در حال توسعه، استاندارد جدیدی را در حوزه موانع فنی فرا راه تجارت وضع کنند که فقط با الزامات مورد تأیید کشورهای توسعه‌یافته برای اجرای تفاهم‌نامه همکاری اقتصادی، هماهنگ باشد، افزایش قیمت‌های تولیدکنندگان داخلی کشورهای در حال توسعه که از مسأله فوق نشأت می‌گیرد، باعث کاهش توان رقابتی این کشورها در تجارت حوزه جنوب - جنوب خواهد شد. بنابراین، بسیاری از محققان به این نتیجه رسیده‌اند که افزایش صادرات به شرکای شمالی از طریق هماهنگ‌سازی استانداردها بر اساس قوانین و خواسته‌های کشورهای شمال و مطابق با تفاهم‌نامه همکاری‌های اقتصادی میان کشورهای شمال - جنوب، به دلیل کاهش سطح تجارت جنوب - جنوب، مردود است.^{۶۹}

شایان ذکر است، اگرچه همکاری‌های بین‌المللی در هماهنگ‌سازی استانداردها، مزایای قابل توجهی را به همراه دارد، اما باید در تدوین معاهدات و استانداردهای بین‌المللی، به کشورهای در حال توسعه و کمتر توسعه‌یافته، توجه ویژه‌ای شود. اولویت‌ها در کشورهای در حال توسعه و توسعه‌یافته متفاوت است. حتی اولویت‌های کشورهای در حال توسعه نیز با یکدیگر متفاوت است. بنابراین، تعیین اولویت‌های سیاسی کشورهای توسعه‌یافته به‌عنوان استاندارد و معیار جهانی، دستاوردهای سایر کشورها را از نظر ضرورت دستیابی به توسعه پایدار در تمامی ابعاد اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی در میان تمامی کشورهای جهان، به خطر می‌اندازد.

بنابراین ضروری است که هم در سطح ملی، به وزارتخانه‌ها و نهادهای دولتی مسؤول در امر پیگیری اهداف توسعه پایدار، اعم از اجتماعی و زیست‌محیطی، درباره عواقب احتمالی اقدامات و سیاست‌هایی که برای تجارت و ثبات اقتصادی اتخاذ می‌کنند، اطلاع‌رسانی‌های لازم صورت پذیرد. و هم در سطح بین‌الملل، لازم است کشورها در زمینه برخی استانداردهای اجتماعی و زیست‌محیطی با یکدیگر هماهنگ شوند تا میزان اثربخشی چنین استانداردهایی در سطح جهانی افزایش یابد؛ زیرا این هماهنگی منجر به کاهش هزینه‌های تجاری میان تمامی کشورها با هر نوع سطح توسعه‌ای خواهد شد.

نتیجه‌گیری

ملاحظه شد که موانع غیر تعرفه‌ای به کارگرفته‌شده توسط برخی از کشورها، نظیر اقدامات بهداشتی و

68. Ben Shepherd, *Product Standards, Harmonization, and Trade: Evidence from the Extensive Margin* (Washington, DC, World Bank, 2007), 23-25.

69. Disdier, Fontagné and Cadot, op. cit, 328-352.

بهداشت نباتی و موانع فنی فرا راه تجارت، می‌توانند موجب آثار منفی بر تحقق برخی اهداف توسعه پایدار همچون رشد اقتصادی و کاهش فقر، امنیت غذایی و غیره شوند. این اقدامات می‌توانند باعث افزایش هزینه‌های تجاری شرکای این کشورها شده و در نتیجه، مانع از آن شوند که شرکای تجاری آنها، ظرفیت لازم را برای بهره‌برداری از تجارت به‌عنوان یک ابزار اجرایی در جهت رسیدن به اهداف توسعه پایدار به دست آورند. بنابراین، تأثیر موانع غیرتعرفه‌ای بر افزایش هزینه‌های تجاری، به‌ویژه در کشورهای کم‌درآمد که با وجود ظرفیت‌های محدود، به دلیل رشد صادرات خود، مجبور به پایبندی به این قبیل اقدامات می‌شوند، بیشتر مشهود است.

با توجه به اینکه دلایل اعمال موانع غیر تعرفه‌ای از جانب کشورهای توسعه‌یافته عضو سازمان جهانی تجارت علاوه بر تجارت، به دلایلی غیرتجاری همچون دستیابی به اهداف توسعه پایدار اعم از توسعه اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی و حفاظت از سلامت مصرف‌کنندگان، حفظ حیات جانوران و گیاهان مرتبط است، حذف این تدابیر و اقدامات از صحنه تجارت بین‌الملل، تاکنون در دستور کار سازمان جهانی تجارت برای کشورهای عضو قرار نگرفته است. بنابراین، به‌منظور ایجاد آثار مثبت از اعمال موانع غیرتعرفه‌ای و نیل به اهداف توسعه پایدار، لازم است تمامی کشورها، در همه سطوح توسعه‌یافتگی از طریق ایجاد انسجام سیاست‌های مربوطه، اعم از ملی و بین‌المللی به این امر بپردازند.

لذا ضروری است تا سیاست‌مداران کشورها در وزارتخانه‌های مربوطه، از طریق افزایش همکاری‌ها، توجه بیشتری به این موضوع داشته باشند. همچنین انسجام در سیاست‌های بین‌المللی توسط تمامی کشورها، منجر به توسعه اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی برای تمامی کشورها می‌شود. انسجام بین اقدامات مختلف صورت‌گرفته به‌منظور دستیابی به اهداف توسعه پایدار در زمینه‌های گوناگون، اعم از اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی، موجب ایجاد آثار مثبت متقابل بین این اقدامات و مقوله توسعه پایدار شده و باعث از بین رفتن آثار محدودکننده موانع غیرتعرفه‌ای بر تجارت، که یکی از چالش‌های اصلی سیاست‌گذاران در حوزه توسعه پایدار و اهداف مرتبط با آن است، می‌شود.

پرتال جامع علوم انسانی

فهرست مطالب

الف) منابع فارسی

کتاب

- امیدبخش، اسفندیار، سیدحسین میرجلیلی، ابوالقاسم بینات، وحید بزرگی، امیرهوشنگ فتحی‌زاده، میترا نصیری، مسعود کمالی اردکانی، علی صباغیان، ماندانا فاضل، محمدحسن زارع، غزاله دژمخوی، حامد روحانی، علی زاهدطلبان، میرهادی سیدی، فرزاد مرادپور، موسی موسوی زنوزی، و سیدمهدی ناصری. سازمان جهانی تجارت، ساختار، قواعد و موافقتنامه‌ها. تهران: انتشارات موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، تهران، ۱۳۸۹.
- توتونچیان، علیرضا. از اهداف توسعه هزاره تا اهداف توسعه پایدار. تهران: مرکز آموزش و پژوهش‌های بین‌المللی، انتشارات وزارت امور خارجه، ۱۳۹۵.
- توکلی، رضا. تبیین و بررسی موانع غیرتعرفه‌ای تجاری و قواعد حاکم بر آن در تجارت جهانی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، مازندران: دانشگاه علامه محدث نوری، دانشکده اقتصاد و علوم اداری، ۱۳۹۶.
- رادکلیف، مایکل. توسعه پایدار. ترجمه حسین نیر. تهران: انتشارات مرکز مطالعات برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی، وزارت کشاورزی، ۱۳۷۳.
- رضایی، محمد تقی. نظام حقوقی سازمان جهانی تجارت. تهران: انتشارات میزان، ۱۳۹۴.
- زاهدی، شمس‌السادات. توسعه پایدار. تهران: انتشارات سمت، ۱۳۹۳.
- سالم، بهنام و نفیسه یوسف‌پور. «بررسی آزادسازی تجاری در کشورهای در حال توسعه». مجله اقتصادی - ماهنامه بررسی مسائل اقتصادی و سیاست‌های اقتصادی ۱۱۲(۱) (۱۳۹۱)، ۹۳-۱۰۴.
- عباسی، زهرا، میرهادی سیدی و مریم مجرد نشترودی. شناسایی موانع غیرتعرفه‌ای متناقض با الزامات WTO در سیاست تجاری ایران و پیشنهاد تبدیل آنها به تعرفه معادل. تهران: موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۹۰.
- فرجادی، غلامعلی و محمدرضا لعلی، «تأثیر واردات کالاهای سرمایه‌ای و واسطه‌ای بر رشد اقتصادی ایران (۱۳۴۰-۷۳)»، پژوهشنامه بازرگانی ۴(۱۳۷۶): ۱-۲۸.

ب) منابع خارجی

Books

- Cadot Olivier, Malouche Mariem and Sebastian Sáez Juan. Streamlining Non-Tariff Measures: A Toolkit for Policy makers. Washington, DC: World Bank, 2012.
- FAO, Climate Change and Food Security: A Framework Document, Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2008.
- P.Sampson Gary. The WTO and Sustainable Development. New York: United Nations University Press, 2005.
- Shepherd Ben. Product Standards, Harmonization, and Trade: Evidence from the Extensive Margin. Washington, DC: World Bank, 2007.
- UNCTAD. Non-Tariff Measures to Trade: Economic and Policy Issues. New York and Geneva: United Nations Publication, 2013.
- UNCTAD. Trading into Sustainable Development: Trade, Market Access, and the

Sustainable Development Goals. Geneva: United Nations Publication, 2016.

- United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), Non-Tariff Measures: Evidence from Selected Developing Countries and Future Research Agenda. New York and Geneva: United Nations Publication, 2010.

Documents

- Agreement Establishing World Trade Organization. (2020, February 14). Retrieved from www.wto.org/english/docs_e/legal_e/04-wto.pdf

- GATT. Article XI General Elimination of Quantitative Restrictions.

- UNITED NATIONS. Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development, A/RES/70/1.

- World Bank, W. (2004). Global Economic Prospects 2004. Washington, DC: World Bank, <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/14782> License: CC BY 3.0 IGO.

- WTO. "Agreement on Technical Barriers to Trade." Geneva: WTO Legal Texts, The Uruguay Round agreements, https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/17-tbt.pdf, 1994

Articles

- Beller, Silja. "Trade Effects of Regional Standards liberalization. A Heterogeneous Firm Approach". World Bank 12-1(2007): 29-40.

- Brian, R. Copeland, M. Scott Taylor. "North-South Trade and the Environment". The Quarterly Journal of Economics 109(3)(1994): 755-787.

- Célia Disdier, Anne, Fontagné Lionel and Cadot Olivier. "North-South Standards Harmonization and International Trade". World Bank Economics Review 29-2 (2015): 327-352.

- Farrel, David. "The Role of Poultry in Human Nutrition", Rome: FAO Poltry Development Review (2013): 2.

- Fisseha Gebrehiwet Yemane, Ngqangweni S, Kirsten JF. "Quantifying the Trade Effect of Sanitary and Phytosanitary Regulation of OECD Countries on South African Food Export". Agrekon Journal 46-1 (2007): 1-17.

- Hoekman Bernard and Nicita Alessandro. "Trade Policy, Trade Costs, and Developing Country Trade". World Development 39(12)(2011): 2069-2079.

- Josh Ederington, Arik Levinson and Jenny Minier. "Footloose and Pollution-free", Review of Economics and Statistics 87(1)(2005): 92-99.

- Karapinar Baris and Haberli Christian. "Food Crises and the WTO". UK: Cambridge University Press, (2010): 25-48.

- Kym Anderson, Cockburn John, Martin Will. "Would freeing up World Trade Reduce Poverty and Inequality? The Vexed Role of Agricultural Distortions", The World Economy 34(4)(2011): 488-489.

- Liu Qian-Qian, Yu Man and Wang Xiao-Lin. "Poverty reduction within the framework of SDGs and Post-2015 Development Agenda" Advances in Climate Chang Research 6(2015):

67-73.

- Murina Marina and Nicita Alessandro. "Trading with Conditions: The Effect of Sanitary and Phytosanitary Measures on the Agricultural Exports from Low-income Countries". *The World Economy* 40(1)(2017): 168-181.

- Otsuki Tsunehiro Wilson, John S, Sewadeh Mirvat. "Saving Two in a Billion: Quantifying the Trade Effect of European Food Safety Standards on African Exports". *Food Policy* 26-5(2001): 495- 514.

- UNCTAD. "Non-Tariff Measures and Sustainable Development Goals: Direct and indirect linkages". *UN Policy Brief* 37(2015): 1-4.

Web sites

- FAO, "Rome Declaration on World Food Security" Last modified 13, November , 1996, <http://www.fao.org/3/w3613e/w3613e00.htm>

- UN, "Multi-Agency Support Team (MAST): Group, M." Last modified 17 Feb 2020. <https://unctad.org/en/Pages/DITC/Trade-Analysis/Non-Tariff-Measures/MAST-Group-on-NTMs.aspx>

- UN, Accessed 2022/01/21, "UN Sustainable Development Goals", United Nations, <https://sdgs.un.org/goals>

- UNCTAD, "Expert Meeting on Market Entry Conditions Affecting Competitiveness and Exports of Goods and Services of Developing Countries: Large Distribution Networks, Taking into Account the Special Needs of LDCs", Last modified November 28 2003, <https://unctad.org/en/pages/MeetingsArchive.aspx?meetingid=6036>.

- WTO, "Ad-Hoc Expert Meeting on Policy Interfaces between Trade and the SDGs", UNITED NATIONS, Last modified October 12, 2015, <https://unctad.org/en/pages/Meeting-Details.aspx?meetingid=915>

- WTO, "Agreement Establishing The World Trade Organization. "Last modified 14th February 2020. www.wto.org/english/docs_e/legal_e/04-wto.pdf

- WTO, "World Trade Report 2012: Trade and Public Policies, A Closer Look at Non-Tariff Measures in the 21st Century", Last modified July 16 2012, https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/wtr12_e.htm